

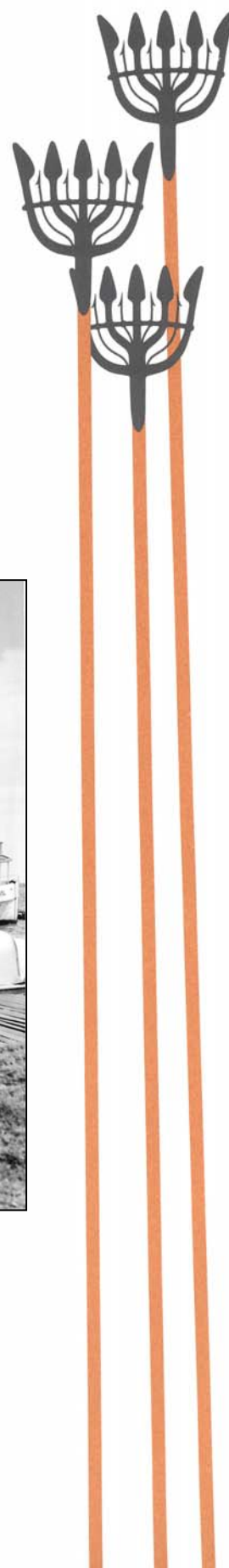
**Kv Kölen (Hästö marina)
m.fl.**

Karlskrona socken, Karlskrona kommun

Kulturmiljöutredning

Blekinge museum rapport 2009:28
antikvarie Stefan Flöög

Innehåll

Bakgrund.....	2
Topografi och kulturhistoria	2
Sammanfattning och rekommendationer	9
Källor.....	9
Bilagor	

Bakgrund

Karlskrona kommun avser att ombilda aktuellt planområde från industriändamål till bostadsändamål och småbåtshamn/marina, och uppdrog därför till Blekinge museum att utföra en översiktlig kulturmiljöutredning inom området. Utredningen har omfattat arkiv- och kartstudier samt översiktlig inventering på plats och har utförts av antikvarie Stefan Flöög. (dnr 2009-0271-160)

Topografi och kulturhistoria

Planområdet är beläget på södra spetsen av Hästö, ca 2 km nordost om Karlskrona centrum och är i söder och öster begränsat av vatten. Topografin karaktäriseras av delvis skogbevuxen blockrik terräng med urberg i dagen med markerade nivåskillnader.

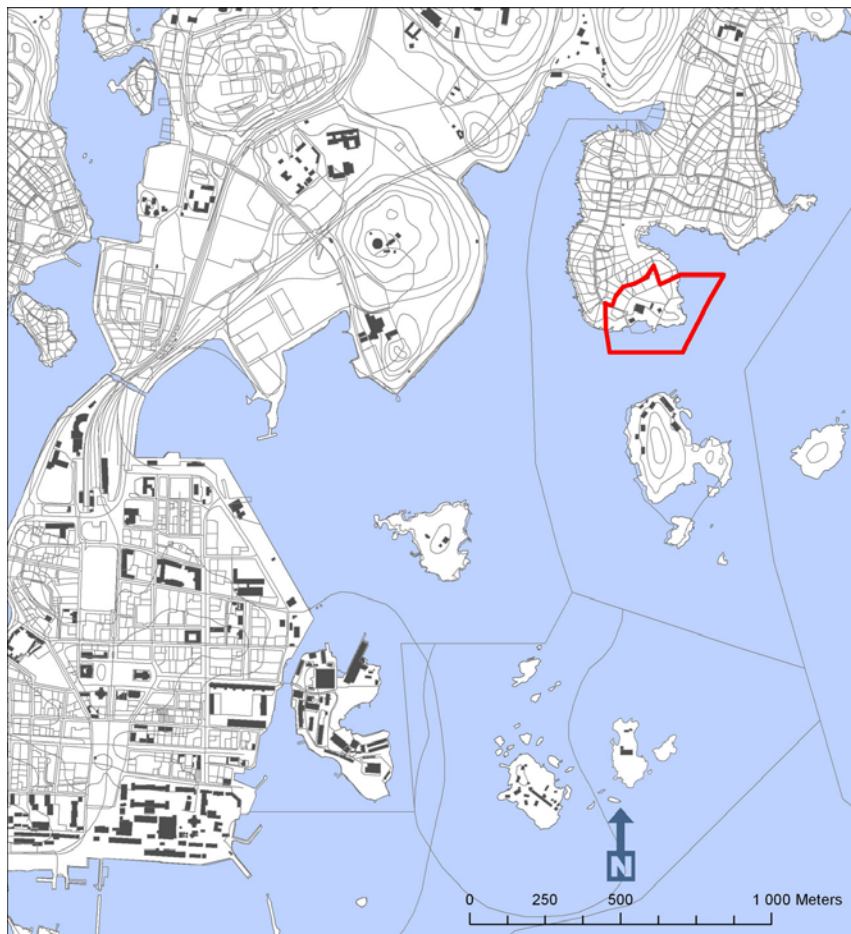

Fig. 1 Planområdet i förhållande till Karlskrona centrum

Anläggandet av staden Karlskrona som ny huvudbas för örlogsflottan kan ses som ett av stormaktstidens mest omfattande projekt. Under hösten 1679 ombaserades örlogsflottan till sin första hamn på Blekingekusten. Beslutet om exakt var flottans nya hamn skulle förläggas var ännu inte fattat men det är uppenbart att Hästö med ett skyddat och lättförsvarat hamnläge inledningsvis var den plats som var tänkt som huvudstation, och med en ny stad på Vämö.

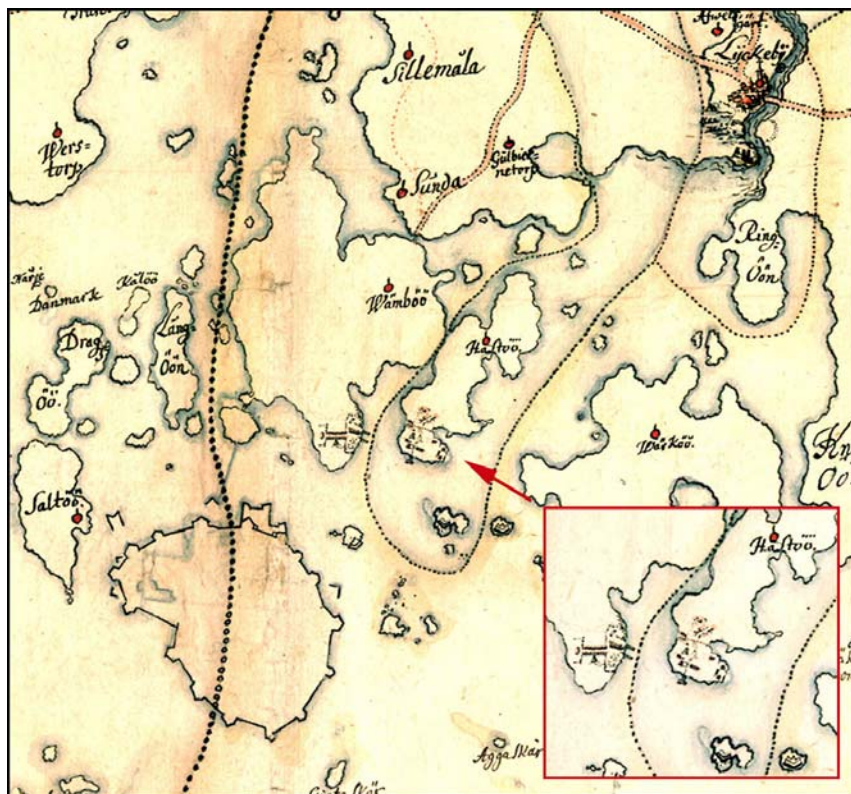

Fig.2 Detalj ur karta över trakten kring Karlskrona ca 1680-81. K.M. Stuart. Krigsarkivet. Den aldrig fullt realiserade befästningsplanen för staden Karlskrona är markerad

Även sedan staden Karlskrona och örlogshamnen under senhösten 1679 definitivt förlagts till Trossö och Lindholmen fortsatte utbyggnaden av den provisoriska örlogshamnen vid Hästö. Södra delen av Hästö togs i anspråk för flottstationen, i norr begränsad av ett palissadverk. Här uppfördes de nödvändiga byggnader och befästningar som samman med varv och repslagarbana formades till en fungerande örlogshamn. Sannolikt avsågs att först uppföra skeppsvarvet ungefär på platsen för nuvarande Hästö marina men "Gambla Wärfwet" och repslagarbanan kom istället att förläggas till östra Vämöstranden. Här byggdes fram till 1684 tre större örlogsskepp på de två stapelbäddarna.

Fig.3 Utsnitt ur karta över trakten kring Karlskrona ca 1680-81. K.M. Stuart. Krigsarkivet

På Hästö fanns vid denna tid endast en gård och området var i övrigt helt obebyggt. Som den enda byggnaden på plats kan Hästö gård möjligen utgjort en stödjepunkt för det fortsatta arbetet med att anskaffa och uppföra nödvändiga byggnader eller "tarvhus" - byggnadsmaterial måste anskaffas från Kalmar, Kristianopol och Ronneby, och i vissa fall flyttades hela byggnader.

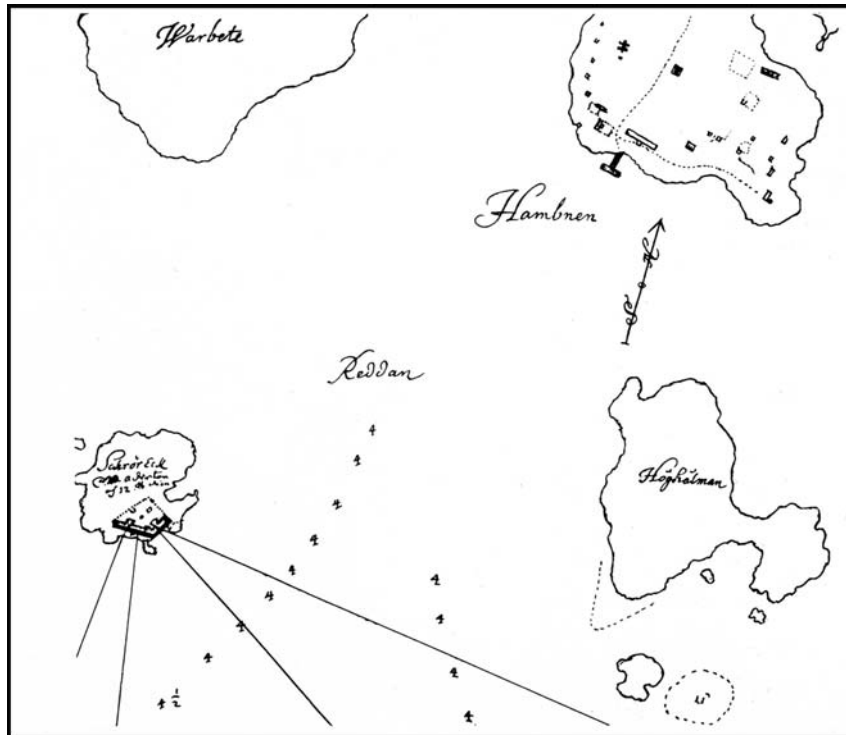

Fig.4 Detalj ur karta över flottstationen på Hästö ca 1680. K.M. Stuart. Krigsarkivet. Inloppet skyddas av en skans på Mjölneholmen

Det samtida kartmaterialet ger bara en ungefärlig uppfattning av byggnadernas antal och läge och utan angivande av funktioner. Sannolikt har verkstäder, smedjor, bostadshus, magasinshus och materialbodar här givits en ganska schematisk återgivning men en del av dessa byggnader kan bedömas ha legat inom det markområde som idag är aktuellt för detaljplan för del av kv Kölen.

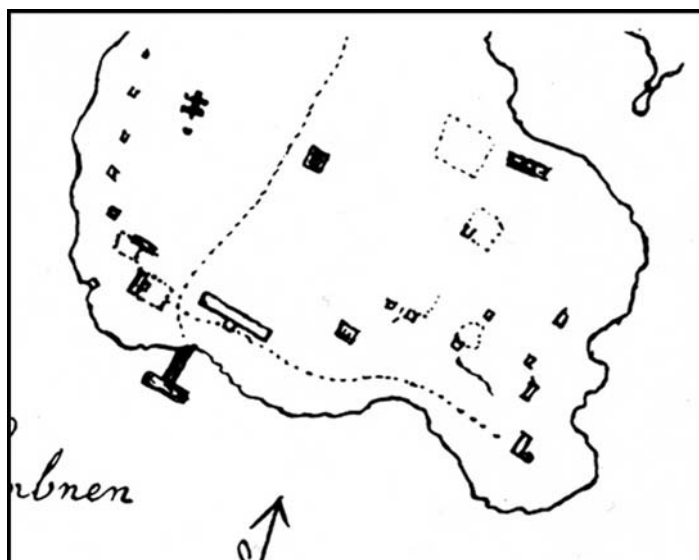

Fig5. Utsnitt ur karta över flottstationen på Hästö ca 1680 K.M. Stuart. Krigsarkivet

Den brygganläggning eller brobänk som redovisas på de äldre kartorna var sannolikt viktig för sjöledes kommunikation med Trossö och Vämö. Landbron mellan Trossö och fasta landet var färdig tidigast 1682.

En betydande del av byggnader och förråd fanns kvar ännu 1686 men utfasningen av verksamheten vid Vämö-Hästö innebar sannolikt att byggnadsbeståndet flyttades för att återanvändas på Trossö och Lindholmen. Området återgick till sitt tidigare tillstånd av betesmark och kom att så förbli till senare delen av 1800-talet.

Fig.6 Planområdet i förhållande till Karlskrona centrum, karta 1855

Hemmanet Hästö drevs framgent som jordbruk under skiftande ägarförhållanden. Under 1890-talet påbörjas emellertid en omfattande avsöndring från stamhemmanet och tomter avstyckades fortsatt för villabebyggelse under 1920-talet.

År 1934 inkorporeras slutligen Hästö med Karlskrona stad och området antar alltmer karaktär av en idyllisk villastadsdel. Under 1960-talet får också Hästö gård eller Herrgården lämna plats åt modernare bebyggelse.

Fig.7 Planområdet på karta från 1858. området är starkt kuperat, med huvudsaklig användning som betesmark

Fig.8 Planområdet karta på karta från 1920. Nr 58 på kartan är egendomen Karlsvik som nu ägs av Karlskrona Ångslupsaktiebolag

Fig.9 Hästövarvet – underhållsvarv för Karlskrona Ångslupsaktiebolag. Foto Blekinge museum

År 1904 köper C.J. Börgesson den del av södra Hästö som motsvarar dagens varvsanläggning. Av lantmäteriförättningen framgår att området skall användas för *skötseln af ångslupar och ångslupsmateriel, deras reparation och dylikt*. C.J. Börgesson drev sedan 1875 ett framgångsrikt och tidvis omfattande trafikföretag som kunde utnyttja den goda konjunkturen för skärgårdstrafik i östra skärgården samt närtrafik med ångslupar och färjor, så angjordes tex. Hästö vid fyra ångbåtsbryggor. Underhållet av ångbåtsflottan flyttades nu till Hästövarvet från motsvarande anläggning i Stumholmskanalen. Företaget såldes 1912 till Karlskrona Ångslupsaktiebolag, med på köpet följde 11 ångslupar, underhållsvarv och verkstäder.

När tiden väl löpt ifrån ångan upphörde Ångslupsaktiebolaget också slutligen 1962. Varvsverksamheten fortsatte dock med ny ägare. Under olika namn och ägarkonstellationer har under drygt hundra år drivits samma verksamhet på samma plats - från ångslupsvarv till småbåtsvarv.

Fig.10 Hästö fick med tiden alltmer karaktär av en idyllisk villastadsdel. Foto efter äldre vykort. Blekinge museum

Fig.11 Hästövarvet augusti 1962.
I bakgrunden verkmästarebostaden.
Foto Blekinge museum

Fig.12 Hästö marina juni 2009.
Foto Blekinge museum

Fig.13 Sentida bebyggelse och verksamhetsytor överlagrar platsen för 1680-talets marina verksamhet

Sammanfattning och rekommendationer

Inom planområdet finns inga registrerade fornlämningar och det är knappast heller möjligt att utifrån bevarat källmaterial återfinna några historiska konstruktioner eller anläggningar. Sentida bebyggelse och verksamhetsytor överlagrar det historiska landskap där 1680-talets marina verksamhet på platsen blev intensiv om än kortvarig. Uppgift finns om att "arkeologiska fynd" av mynt och kritpipor skall ha gjorts i Brovägen och i Mäster Roberts väg, men endast varvsområdet på Vämö har undersökts arkeologiskt. Möjligen kan inom planområdet komma att påträffas lämningar av den äldre marina verksamheten, sådana lämningar kan vara föremål, syllstenar, stolphål eller andra spår av timrade konstruktioner. Om så sker skall detta omgående anmälas till länsstyrelsen.

Källor

Blekinge museum arkivet

Blekinge museum bildarkivet

Berglund, Hjalmar. Karlskronaskärgårdens båttrafik. 1 Östra skärgården. Blekingeboken 1970

Clemensson, Gustaf. Flottans förläggning till Karlskrona. En studie i flottstationsfrågan före år 1683. Uppsala 1938

Norberg, E red. Karlskronavarvets historia I. Karlskrona 1993

Stenholm, Leif. Varvsområde, begravningsplats. Fornlämning 78 Vämö. Rapport UV 1982:3

Kartanvändning: ©LMV, Gävle, 2008, ©LMV Ärende nr M2005/2857, ©LMV 2008. Ur Historiska Kartor™

Bilaga 3 Egendomen Karlsvik, inköpt av C.J.Börgesson 1904

